

CD RELIGIEUS

Eeuwig zingen de monniken Klooster van Valaam

De regio Karelië in Noord-Europa is van oudsher een twist-appel tussen Finnen en Russen (en Zweden). Het grootste deel van de streek ligt vandaag in Rusland. Het dunbevolkte gebied, dat reikt van de Witte Zee tot de Finse Golf, omvat de twee grootste meren van het continent, het Onega en het Ladoga. Op een van de eilanden in het Ladogameer bevindt zich het orthodoxe klooster van Valaam. Volgens de traditie stichtte een Griekse monnik en missionaris het klooster al in de tiende eeuw.

Valaam was ooit de meest noordelijke vestiging van de orthodoxe Kerk in het toen nog niet-gekerste gebied, later werd het de 'grenspost' tussen de katholieke en orthodoxe wereld. Door haar ligging in een grensgebied kreeg de abdij het in de loop van haar geschiedenis zwaar te verduren. Meermaals brandden Zweden haar plat, even vaak werd de site weer opgebouwd.

In 1809 droeg Zweden Finland over aan Rusland, maar in 1917 onttrokken de Finnen zich aan

het gezag van Moskou. Er ontstond een onafhankelijke Finse orthodoxe Kerk, die het Slavisch inruilde voor het Fins als liturgische taal. Voortaan maakte het klooster deel uit van de Finse orthodoxe Kerk, die een onafhankelijke koers voer onder het patriarchaat van Constantinopel.

In 1940 werd Valaam beurtelings gebombardeerd door Finnen, Duitsers en Russen. De monniken namen daarop de wijk. Na de oorlog konden/wilden de 150 geestelijken niet terug, omdat de overwinnende Sovjets de grens westwaarts hadden opgeschoven. Het eiland was deel van de Sovjet-Unie, terwijl de monniken zich in Finland bevonden. Ze zetten er hun activiteiten voort in het klooster Nieuw Valaam.

Het originele klooster bleef verweesd achter en het eiland werd een militaire basis. In 1989, toen de ondergang van het communisme op til was, slaagden de monniken erin de abdij te doen herleven. Het gezag van de Russische patriarch werd opnieuw in Valaam aanvaard en de abdij volledig gerestaureerd.

De cd *Foi et amour* met klassieke en moderne orthodoxe gezangen werd vorig jaar opgenomen naar aanleiding van de twintigste verjaardag van de terugkeer van het abdijleven in Valaam. Prachtig gezongen en ook schitterende, aansprekende foto's in het cd-boekje. (JC)

Foi et amour, door het koor van de monniken van het klooster van Valaam, Jade records (distributie Codaex), 699 723 2, 22,25 euro.

CD KLASSIEK

Florentijns dansen Lorenzo Allegri

Lorenzo Allegri (1567-1648) mag men niet verwarren met zijn jongere en beroemdere tijdgenoot Gregorio Allegri die met zijn *Miserere* tot vandaag in de klassieke hitparade prijkt. Van Lorenzo weten we slechts dat hij lange tijd actief was aan het hof van de Medici in Florence. Een hofkroniek vermeldt hem als *Lorenzino todesco del liuto*, de kleine Laurens de Duitser met de luit. Vast staat dat hij vanaf 1604 als luitspeler en componist op de loonlijst voorkomt. In 1636 wordt hij bestempeld als *maestro di liuto*, wat meebracht dat hij leiding gaf aan de zang en dans op de talrijke feesten die de Medici gaven. Een wilde bezigheid was dat in die tijd geenszins.

Op de cd zijn acht Balli samengebracht uit de *Suite Medicee* voor een zestal niet nader genoemde instrumenten plus continuo. Feitelijk gaat het om acht groepjes dansen, elk met eigen naam: *La serena*, *Notte d'amore*, enzovoorts. Ze duren ook nooit lang: elf minuten blijkt het maximum. Die achtste, tevens laatste suite bestaat dan zelfs uit zeven dansbewegingen: *sinfonia*, *gaillarde*, *ritornello*, of *branze*, of opnieuw een *gaillarde* en een *courante* ofte *corrente*. Het tempo wordt naar het einde toe zelfs opgedreven. De *Suite Medicee* werd al in 1618 te boek gesteld, waaruit we opmaken dat de dansen zelf wellicht ouder zijn en teruggaan op feesten gehouden tussen 1608 en 1615. De Italiaanse muzikanten van het Gran Consort Li Stromenti uit Firenze musiceren levendig en prettig. Nooit is het slordig. Het blijft hoofse muziek, waarin de nuances van belang zijn. Ze vatten ook aardig de galante sfeer die heerste aan het hof van hun illustere stadsgenoten. (JC)

Lorenzo Allegri, *Suites Medicee*, door Gran Consort Li Stromenti onder leiding van Gian Luca Lastraioli, Dynamic, reeks *Delizie musicali* (distributie Laval), DM8007, 10,40 euro.

BOEK LEVENSVERRHAAL

De stem naast de pianist Agata Tuszynska

Vera (Wiera) Gran werd ooit vergeleken met de Franse zangeres Edith Piaf. Gran had een lage altstem en was een bevallige en succesvolle Poolse zangeres. Tot de Tweede Wereldoorlog uitbrak en ze als joodse in het getto van Warschau terecht kwam. Ook daar bleef ze zingen.

Vera Gran overleefde de vervolgingen, haar familie niet. Bij haar

terugkeer in 1945 begroetten haar joodse kennissen haar met de vraag of ze niet dood was. De gebeurtenissen bleven haar achtervolgen. Omdat ze in het getto voor de Gestapo zou hebben gezongen en ook buiten het getto werd gezien, werd ze beschuldigd van collaboratie. Een gegeven dat haar verdere leven tekende. Ook in Israël vond ze geen rust.

De Poolse auteur Tuszynska gaat in dit boek op zoek naar het verhaal van de artieste, die in het naoorlogse Frankrijk nog optrad met Charles Aznavour. Ze trof een gebroken oude vrouw aan, die zichzelf opsloot in een verduisterde kamer in Parijs, haar herinneringen herkauwend tot die een eigen leven gingen leiden. Agata Tuszynska heeft Vera Gran nog een paar jaar gekend vóór de zangeres in 2007 overleed.

Tuszynska bestudeerde nagelaten documenten en dook de archieven in, op zoek naar tastbare bewijzen voor de verhalen die Vera Gran haar vertelde. Ze legde een groot inlevingsvermogen aan de dag om in het hoofd van de

zangeres te kruipen en zich af te vragen hoe ze in de gegeven omstandigheden zelf zou hebben gehandeld.

Het kostte haar drie jaar en leverde vaak meer nieuwe vragen dan echte antwoorden op. Heeft Vera Gran echt gecollaboreerd? Hoe komt het dat de pianist, wiens levensverhaal door Roman Polanski werd verfilmd, nergens Vera Gran vermeldt, hoewel ze beweert dat ze vaak met hem optrad? En wat is nu eigenlijk het geboortjaar van de artieste die als Weronika Grynberg ter wereld kwam? (NL)

Agata Tuszynska, *Vera Gran. De zangeres van het getto van Warschau*, De Bezige Bij, Amsterdam/Antwerpen, 2011, 349 blz., 19,90 euro, ISBN 978 90 234 6533 1.

BOEK ERFGOED

Atlas van de dialecten Nicoline van der Sijs

Het gebruik van dialecten neemt af. Almaar minder kinderen worden in het dialect opgevoed en door de televisie behoort het Standaardnederlands tot hun leefwereld. Bovendien wordt de afstand tussen dialecten

kleiner. Ze passen zich aan het Standaardnederlands aan. Toch blijven de dialecten van het Nederlands een interessante bron om de oorsprong van woorden en de geschiedenis van onze taal te bestuderen.

Deze dialectatlas presenteert woorden en uitdrukkingen op een kaart aan de hand van kleurvlakken. Soms is het resultaat voorspelbaar. De grens tussen 'oom' en 'nonkel' is meteen deze tussen Nederland en België. 'Appelsien' is daarentegen niet alleen Vlaams, het woord wordt in het hele gebied onder de grote rivieren gebruikt voor de smakelijke vrucht. Het deftige 'sinaasappel' (Standaardtaal) blijkt verbonden met de streek tussen Amsterdam en Utrecht.

Je leert veel uit dit boek. In ruweweg het zuiden van Nederland

en het oosten van Vlaanderen is „onze vader” alleen de naam van een gebed. Ze spreken er over 'ons vader'. 'Ons' is immers het enige bezittelijk voornaamwoord in het Nederlands dat verbogen wordt. Vreemd genoeg weigeren bepaalde dialecten dat te doen als het gaat om mannelijke familieleden. Waarom? Ingewikkelde taal, dat Nederlands. (EDS)

Nicoline van der Sijs, *Dialectatlas van het Nederlands*, Bert Bakker, Amsterdam, 2011, 366 blz., 39,95 euro, ISBN 978 90 351 3378 5.

BOEK GESCHIEDENIS

Samenleven in Spanje Luc Corluy

Tijdens de achtste eeuw veroverden moslims het grootste deel van het Iberische schiereiland. In de elfde en dertiende eeuw heroverden de christelijke rijkjes uit het Noorden het gebied tijdens een strijd die de geschiedenis inging als de reconquista, letterlijk de herovering. Tot 1492 bleef in Spanja evenwel met het emiraat Granada een islamitisch gebied bestaan, tot het door de katholieke koningen Ferdinand en Isabella werd aangehecht.

Tijdens die lange acht eeuwen leefden moslims, joden en christenen er samen. Luc Corluy schreef voor het eerst een Neder-

landstalig historisch naslagwerk over die periode en probeert legende en werkelijkheid uit elkaar te halen. Het samenleven van de drie religies in al-Andalus, in het zuiden van Spanje, met bloeiende steden als Cordoba en Granada, groeide uit tot een voorbeeld voor onze dagen. In de gedachten leeft het beeld van een tolerante en intellectueel hoogstaande islam.

Corluy stelt zich vragen bij dit beeld. Klopt het wel met de historische werkelijkheid? Volgens hem wortelt dat idee in een politiek kader van de twintigste eeuw, waarbij een alliantie tussen joden, moslims en christenen nodig was.

De historicus Serafin Banjul doorprikte de mythe van de zogeheten *convivencia* en de bijbehorende tolerante en vreedzame islam. Christenen werd belastingen opgelegd, er waren burgeroorlogen tussen rivaliserende islamitische clans, joden en christenen konden geen ambten opnemen. Geloofsgemeenschappen, zo leert onderzoek, woonden naast elkaar en niet samen, en koesterden wederzijds grote achterdocht. Tijdens de hele reconquista, van de achtste tot de vijftiende eeuw, heerste er in al-Andalus nooit ware vrede.

„De christenen beschouwden voor het jaar 1085 de Cordobaan-

se machthebber eerder als een bezetter en onderdrukker dan als een heerser. In velerlei opzichten vallen de gevoelens van de christelijke autochtone bevolking tegenover de moslims het best te vergelijken met die van een achtergeschoven sociale klasse”, schrijft Corluy.

Maar wat na de herovering? Christelijke vorsten gedoogden de achtergebleven moslims en stonden hen toe vrijelijk hun geloof te belijden, maar dan onder christelijk gezag. Dat was voor de meeste moslims een gruwel en bovendien verdampte de tolerantie in de loop van de tijd. Na 1492 werden joden en moslims tot bekeerling gedwongen. Wie zich niet wilde bekeren, moest het land verlaten. En zelfs tegenover de bekeerlingen woedde er in Spanje nog lang een politiek van onverdraagzaamheid. (EDS)

Luc Corluy, *De Spaanse conquista en reconquista 711-1492. Acht eeuwen moeizaam samenleven tussen christenen, moslims en joden*, Davidsfonds, Leuven, 2011, 453 blz., 34,30 euro, ISBN 978 90 5826 772 6.